ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Փիլիսիա, 20 յուլիս 1890։

ՀԱՅԵՐԵՆ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ

ԳՈՏՈՅԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑ ԱՌ ԱՅՍՕՐԵԱՅ ԹԵՐԹԻ ՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ԳՈՏՈՅԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ

(Փ. ԱԶ. Ս-ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ*)

Հայոց Յուսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մէջ գտնուած գաղթականութեան մեծագոյն մասը կը բաղկանայ Վանայ, Մուշի, Տարօնի, Բասենի, Կարնոյ, Սասունի, Ալաշկերտի, Երզնկայի, Կեսարիոյ, Տիգրանակերտի, Խարբերդի, Սեբաստիոյ, Ամասիոյ, Տրապիզոնի, Զէյթունի, Մարաշի, Հաճընի, Կիլիկիոյ, Զմիւռնիոյ, Պոլսոյ եւ Թրակիոյ գաղթականներէ։ Ասոնք ամէնքն ալ ունին իրենց առանձին սովորութիւնները, իրենց առանձին բարբառները, իրենց առանձին հագուստները, իրենց առանձին ընկերական կեանքը, իրենց առանձին ընկերութիւնները, իրենց առանձին եկեղեցիները, իրենց առանձին դպրոցները, իրենց առանձին թերթերը, իրենց առանձին գրականութիւնը, իրենց առանձին պատմութիւնը, իրենց առանձին աւանդութիւնները, իրենց առանձին երգերը, իրենց առանձին պարերը, իրենց առանձին խաղերը, իրենց առանձին հանգստեան օրերը, իրենց առանձին տօները, իրենց առանձին ուրախութիւնները, իրենց առանձին տխրութիւնները, իրենց առանձին ցաւերը, իրենց առանձին վէրքերը, իրենց առանձին արտասուքները, իրենց առանձին հառաչանքները, իրենց առանձին յոյսերը, իրենց առանձին ցանկութիւնները, իրենց առանձին ձգտումները, իրենց առանձին ոգեւորութիւնները, իրենց առանձին հաւատալիքները, իրենց առանձին նախապաշարմունքները, իրենց առանձին սնահաւատութիւնները, իրենց առանձին ատելութիւնները, իրենց առանձին սէրերը, իրենց առանձին ամուսնութիւնները, իրենց առանձին ընտանեկան կեանքը, իրենց առանձին ուրախութիւնները, իրենց առանձին տխրութիւնները, իրենց առանձին ցաւերը, իրենց առանձին վէրքերը, իրենց առանձին արտասուքները, իրենց առանձին հառաչանքները, իրենց առանձին յոյսերը, իրենց առանձին ցանկութիւնները, իրենց առանձին ձգտումները, իրենց առանձին ոգեւորութիւնները, իրենց առանձին հաւատալիքները, իրենց առանձին նախապաշարմունքները, իրենց առանձին սնահաւատութիւնները, իրենց առանձին ատելութիւնները, իրենց առանձին սէրերը, իրենց առանձին ամուսնութիւնները, իրենց առանձին ընտանեկան կեանքը։

Ես ուզեցի ծանօթանալ այդ գաղթականներուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց սովորութիւններուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց բարբառներուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց հագուստներուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց ընկերական կեանքին հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց ընկերութիւններուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց եկեղեցիներուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց դպրոցներուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց թերթերուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց գրականութեան հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց պատմութեան հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց աւանդութիւններուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց երգերուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց պարերուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց խաղերուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց հանգստեան օրերուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց տօներուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց ուրախութիւններուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց տխրութիւններուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց ցաւերուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց վէրքերուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց արտասուքներուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց հառաչանքներուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց յոյսերուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց ցանկութիւններուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց ձգտումներուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց ոգեւորութիւններուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց հաւատալիքներուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց նախապաշարմունքներուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց սնահաւատութիւններուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց ատելութիւններուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց սէրերուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց ամուսնութիւններուն հետ, ուզեցի ծանօթանալ անոնց ընտանեկան կեանքին հետ։

Ես ուզեցի ծանօթանալ անոնց հետ, որովհետեւ ես ալ հայ եմ եւ հայ ըլլալուս համար կ՚ուզեմ ծանօթանալ հայերուն հետ։ Ես ուզեցի ծանօթանալ անոնց հետ, որովհետեւ ես ալ հայ եմ եւ հայ ըլլալուս համար կ՚ուզեմ ծանօթանալ հայերուն հետ։ Ես ուզեցի ծանօթանալ անոնց հետ, որովհետեւ ես ալ հայ եմ եւ հայ ըլլալուս համար կ՚ուզեմ ծանօթանալ հայերուն

Ահա ինչի վրայ են գործ դընում և սպառում մեր մտաւոր ոյժերը...

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Խմբագրութիւնս ստանում է պատահական թղթակիցներից և այնպիսի նամակներ, որ ուղղուած են որոշ մարդկանց։ Այդ ձեռք նամակներ գրւում է, բայց պէտք է գրողն աւելի վարժ և աւելի ընդունակ գրող լինի, որ մանաւորին ուղղած նամակից ընթերցող հասարակութիւնը կարողանայ օգտուել։ Այդպիսի նամակներն աւելի հարուստ են լինում իրենց բովանդակութեամբ և աւելի գրաւում են ընթերցողին իրենց ոճով և գրողի ճաշակի նրբութեամբը. իսկ եթէ գրողն գրիչը անփորձ է և նա ընդունակութիւն չունի իր նամակի բովանդակութեամբ գրաւելու ընթերցողների ուշադրութիւնը, ըստ ինքեան այն ձևը, որ նամակը ուղղուած է մի որոշ անձի, կարող չէ այդ տեսակ նամակը հետաքրքրական լինելու երբ գրում են թէ՝ «Սիրելի Արշակ, անչուշտ դու ապաում ես իմ նամակիս, ես քեզանից նամակ չունեմ, երևում է, որ դու լինձնից վրնասացած ես. ներիր սիրելիս, ես ժամանակ չունէի, հայրս սիար էր, չկարողացայ իմ ժամանակին քեզ գրել, այժմ գրում եմ. Դիտես, մենք այստեղ ապրում ենք մի կերպ. քոյրս վտասած է, որ քաղաքից գիւղ ենք տեղափոխուել և այլն և այլն...»—իսկ չկայ, որ Արշակը կարող է սիրելի լինել իր բարեկամին և նա ուրախութեամբ—հաւատում ենք—կարդում կը լինի իր բարեկամի նամակը և հետաքրքրւում մինչև անգամ նրանց կեանքի մասած կէտի քանակութեամբ, բայց «Նոր Դար»-ի ընթերցողները ինչ մեզ են գործել, որ այդպիսի, իրենց համար անհետաքրքիր, բաներ տպագրին կարդալու։

Յանկալի էր, որ այդ տեսակ նամակներ չգրէին և նամակներ գրելու դէպքում չաս բաների վրայով տեղեկութիւններ հաղորդէին։

—

Մեզ հաղորդում են, որ առաջիկայ չարթում թեմիս Սրբազան Աւագ Երէցը գնալու է Կախէթի կողմը։ Սղնախ և Թելաւ քաղաքների եկեղեցիներն և դպրոցների դրութիւնն անձամբ ուզում է տեսութեան առնել Նորին Սրբազնութիւնը և ժողովրդի հոգևոր պէտքերի համար հարկաւոր կարգադրութիւններն անել։

—

Անգլիական «Daily News» լրագրի աշխատակից պ. Ֆիտց Չերալդը, որ Թիւրքահայերի կեանքն ուսումնասիրելուց յետոյ, եկել էր Թիֆլիս, այս օրերս Թիֆլիսից Երևան և Էջմիածին ուղևորուեց։

—

Ինչպէս լսանում ենք, թեմական տեսուչ արժ. Եղիչէ քահանայ Դևոսեանցը այցելելով Արտուինի, Բաթումի, Ձիսարի, Քութայիսի, Ցխինվալի, Գօրու, Ախալքալաք գիւղի դպրոցները և տարեւոր անօրինութիւններն անելով, այժմ գտնուում է Թիֆլիսում և պատրաստ է ուղեկցելու թեմիս սրբազան Առաջնորդին, Ախէխի կողմը գտնուղ դպրոցներին վերահսկու լինելու համար։

—

Զորեքշաբթի, յուլիսի 17-ին, գիշերն, երբ Բաղու գնացող երկաթուղու ամբ կապած երկրորդ օդնիչ չուգունքենան, գնացքը մինչև Նաֆթլուղ հասնելով, վերադառնում էր կայարան, երկաթուղու մի ծառայող, որ կանգնած էր չուգունքենայի վրայ՝ յինարանին ղեմ ընկած և ուրախ-ուրախ խօսում էր իր ընկերների հետ, յանկարծ յինարանի երկաթը նաֆթի պահեստների մօտ դուրս ընկաւ և նա, ընկնելով չուգունքենայի տակը, միջից կէս եղաւ։ Այս ցաւալի դէպքի տեղիս պէտք է տանք, որ երկաթուղու ծառայողներից այս առաջինն և երկրորդը չէ, որ զոհ է գնում երկաթուղուն. առհասարակ այդ ծառայողները չուգունքենայի հետ այնպէս են վարւում, որ կարծես դա խաղալիք լինի և պարծենում են. այդ է պատճառը, որ չուգունքենայի հետ չաս անգամ անզգոյշ վարուելով, չաս էլ զոհւում են նրանից։ Արդեօք հարկաւոր չէ, որ երկաթուղու վարչութիւնն այդքան զոհերի առաջն առնելու համար, որոնց պատճառով էլ այնքան ընտանիքներ են թշուառանում, չուգունքենայի հետ գործ ունեցողներին խստիւ պատուիրէր, յորդորէր, որ նրանք ամէն մի քայլափոխում զգոյշ լինէին։

Բաթումում մի օրում կատարուած մարդասպանութիւնից երևում է, որ այնտեղ 20,000 բնակիչ կայ, իսկ քաղաքի մօտակայ տներին հետ միասին 25,000 բնակիչ, այն ինչ քաղաքը ուսանողներն առնելիս 2,500 բնակիչ կար այնտեղ։

—

Թիֆլիսում տեղեկութիւն է ստացուած, որ ոստիկանին սպանողը Ազիաքլի կայարանի մօտ ճանապարհին իւր նախկին ազգակ ընկերի հետ կռուելով, ատրճանակ է արձակել նրա վրայ։ Ի դէպ, այստեղ հարկ ենք համարում ուղղել մեր սխալը. մենք հաղորդել էինք, որ մարդասպանը թաղրք է, այն ինչ նա հայ է Տէր-Անդրիասեան անունով և, ինչպէս հաղորդում են մեզ, գաղթական է։

—

Մայրաքաղաքի թերթերի տեղով, ֆրանսիական կառավարութիւնը Լիոնի համալսարանի պրոֆէսսոր Տէսպէին Ռուսիա է ուղարկում այդտեղի առողջապահական պայմաններն ուսումնասիրելու համար։ Տէսպէին այդ նպատակով կը գայ նաև Կովկաս։

—

Վարձով ստիպուած ենք ամ հարկաւոր է յիշեցնելու, որ Ջուղայեցիից ներքև գտնուղ գետափի փողոցը նոյն անկարգ դրութեան մէջ է, գոչձեալ տաշած քարով չհնուող մայթը կիսատ, գարձեալ տեղ-տեղ քարերի կողերը հանդուած և փողոցի մէջ տեղում ցրիւ եկած. գետ չոր ժամանակին այն տեղով կարելի չէ լինում անցնել, ուր մնաց անձրեւ եկած ժամանակ, երբ քարերի միջից, փոսերում ջրի գոլը և տաւարիկ ցեխ է գոյանում։ Այդ զարմանալի է մանաւանդ, որ ոստիկանատունը հենց այնտեղ, մօտիկ, նոյն փողոցումն է գտնում և ոստիկանատան ծառայողները միշտ այդտեղով են անցնում։

—

Կովկասի ուսումնարանական չորեքի պ. տոգարտեղի Կովկասում գտնուած ուսումնարանների մասին այս օրերս հրատարակած հաշուից քաղում ենք վիճակագրական հետևեալ տեղեկութիւնները։—1889 թուին Կովկասում ուսումնարանների թիւն եղել է 1,066, որոնց մէջ սովորել են 58,611 տղայ և 15,742 աղջիկ, ընդամենը—74,353 հոգի։ Ծախք եղած է 2,854,227 ր.։

Հայոց ուսումնարանների թիւն եղել է 149, որոնց մէջ սովորել են 7,140 տղայ, 4090 աղջիկ, ընդամենը—11230, հոգի։ Ծախք եղած է 206,744 ր.։

Մնացած ուսումնարանների թիւն եղել է 454, որոնց մէջ սովորել են 17,504 տղայ, 2,620 աղջիկ։ Ծախք եղել է 1,167,426 ր.։

Իսկ Կովկասում գտնուած բոլոր ուսումնարանների ընդհանուր թիւն եղել է 1669, որոնց մէջ սովորել են 83,255 տղայ, 22,452 աղջիկ, ընդամենը—105,707 հոգի։ Ծախք եղել է 4,228,397 րուբլի։

Ատրպատականի թեմի հայոց ուսումնարանների թիւն եղել է 19, Վրաստանի թ.—52, Երևանի թ.—47, Ղարաբաղի թ.—20, Շամախու թ.—11։

Այդ ուսումնարաններից առանձին դէրգման ճեմարանում սովորել են 102 աշակ., ծախք եղել է 50,000 ր., Ներսիսեան զուրցում—270 աշ., ծախք—42,000 ր., Շուշու թեմ. զպր.—120 աշ., ծախք—12,000 ր., Երևանի թեմ. զպր.—375 աշ., ծախք—13,000 ր.։ Ընդամենը—767 աշակ., ծախք—117,000 րուբլի։

—

ՂԶԼ-ԱՐՎԱԴԻՑ.—Ախալքաղի նախկին գեներալ Կօնարովի տեղ Անդրկասպեան երկրի ընդհանուր զօրքի հրամանատար կառավարիչ նշանակուած գեներալ Կաւրօպատկինը յուլիսի 15-ին արտակարգ գնացքով հասաւ Ղզլ-Արվատ։ Ղզլ-Արվատ կայարանում տեղիս ռազմականները, հայերը, թուրքմէնները և պարսիկները նրան դիմաւորեցին աղ ու հացով, որից ընդունելով ամենքին էլ իրատուց և գնաց տեղիս նորակառոյց պետական արհեստանոցը դիտելու. այնտեղից կայարան գառնալով ճամպարտուճից զէպի Ախալքաղ։

Գեներալ Կաւրօպատկինի գալով, ընչպէս պատում են, երկրիս չաս գործեր փոփոխութեան կ'ենթարկուեն։

—

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ. — Մեր Ազաբաբան ուսումնարանի երկրորդ դասատան աշակերտները կրօնից սովորում են արբազան պատմութիւն հին և նոր կտակարանի և հրանգ քրիստոնէական վարդապետութեան, իսկ երրորդ դասատան աշակերտները բացի սրանցից սովորում են եկեղեցական պատմութիւն, բայց ինչով են սովորում այդ բոլորը—տետրակներով նրանք կրծին դասագրքեր չունին։ Ամէն մի ուսանողած դաս աշակերտը արտագրում է ընկերոջից, արտագրելու համար նա ժամանակ է կորցնում, որի միջոցին կարող է դաս պատրաստել, և զանազան տեսակ սխալներ անում, յետոյ տալիս ուրիշին արտագրելու. այսպէսով ամենը տետրակները սխալներով լիքն են լինում, որոնցով ի հարկէ դժուար է սովորել։ Թիֆլիսից դասագրքեր ինչու չեն բերում։

Ի դէպս, յանելով պէտք է ասել, որ թէև սա հայոց ուսումնարան է, բայց հայոց պատմութիւն չկայ այնտեղ *)։

*) Ծրագրի մէջ ինչ որ որոշած է, այն կարելի է դաս տալ դպրոցներում։ Խմբ.

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ.—Բարեգործ քաղաքացիներից մէկը պ. Բաղրատար Նազարեանցը վախճանուեց։ Բերանացի կտակ ատանդել է իր որդիներին նաբերել քաղաքիս տղայոց ուսումնարանին 200 րուբլի, աղջկերանց ուսումնարանին 200 րուբլի, աղքատաց ընկերութեանը 50 րուբլի և Ս. Էջմիածնին 50 րուբլի, ընդամենը 500 րուբլի։ Թաղման հանդիսի ժամանակ պատարագիչը թեմիս ս. Առաջնորդն էր, որը և համառօտ դամբանական խօսեց։

—

ՂԶԼ-ԱՐՎԱԴԻՑ.—Տեղիս խոտհարքերի 1/4 մասը համարեա հացագործները են. հասկանալի է, որ ինչպէս մեզ առևտրականներին, նոյնպէս էլ հացագործների առևտուրի առաջ լինելու դէպքում չաս պատճառն ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ խոտհարքերի խիստ չաս լինելը։

Այս այսպէս լինելով իշխանութիւնը ճառական և հացագործ աշխատում է աւելի չաս գնողներ ունենալ, քան թէ իր հարևանը. ուստի դիտում է նա զանազան ճար և միջոցներ, որոնցով Ճառագործն աշխատում է նրան գնով ծախու անել և սրբան կարելի է առատ բաց թողել, որ միշտ և բոլոր դէպքերում իրենից գնան. իսկ հացագործը փոխանակ հացը (առաջին տեսակի) հնոց կոպէկ ծախելու, ինչպէս իր հարևանը, ծածուկ ծախում է չորս կոպէկով, այն էլ ապառիկ։ Ի հարկէ այսպիսի գէպքում մէկն ունենում է, թէև վերնայ կրելով, չաս գնողներ, իսկ միւսը՝ ոչ։ Այդ բանը չատով յայտնի եղաւ լուսաւորչի տօնի բացուելց և փակուելց. յետոյ տան լուսինան մէջ լսուեց երեխի ճիչը։

Բոլոր կանայք վեր թռան տեղերից և նախ Բէբուան էր, որ գիշերազգեստը հագին առաջ անցաւ՝ ընկալով մօր և մօրաքոյրների արգելքին։

Ծակը—ոյժգին և ընչաքրքիր կանգնած էր սենեակի մէջ տեղ երեխան գրկին։

Կանայք չփոթուած նայում էին նրան։ Բէբուան անհանգստութիւնից արբաքաշելով, գիմագրաւ վազից նրա մօտ հարցնելով.

—Ի՞նչ պատահեցաւ։

Ծակը խիստ զարի էր նման։

—Պատահեցաւ... պատահեցաւ այն, որ ես—հայր եմ և որ մայրն այս րոպէիս վախճանեցաւ...—պատասխանեց նա բեկբեկուն ձայնով։ Եւ անհատատ ձեռներով ցոյց տուաւ երեխին։

Բէբուան առանց մի խօսք ասելու, վեր առաւ երեխան և, իր կրծքին սեղմելով համբուրեց նրան։ Այնուհետև արտասուալից աչքերը բարձրացնելով իր ամուսնու վրայ, հարցրեց.

—Մայրն, ասում էր, վախճանեցաւ։

Ծակը պատասխանեց.

—Այո, այս րոպէիս... իմ ձեռքումս... ես անցնում ամառ խղել էի յարաբերութիւններս... Ոչնչից տեղեկութիւն չունէի... ինձ բժիշկը կանչեց....

Այն ժամանակ Բէբուան չդիմացաւ։

—Ուրեմն երեխին մենք կ'կրթենք։

Ո ա տ ա ն ի կ.

«Մեծապատիւ պարոն.

«Ոմն Բաէ, որ ձեր սիրելին է եղած,—ոլքան յայտնի է ինձ,—երեկոյ բերից, որի հայր ձեզ է կոչում. Նա մնրձ ի մահ է և խնդրում, աղերսում է ձեզ տեսութեան գալ. ես համարձակուում եմ ձեզ զրելու և հարցնելու—չէք կարող արդիւք յարգել այս խեղճ հիոչ վերջին տեսութեան աղերսը,—կխոր, ըստ երևութին, չատ դժբաղդ է և ցաւակցութեան արժանի։

Ձեր խոնարհ ծառայ

D-ր Բօննար»։

Երբ Ծակը ներս մտաւ մեռնող հիոչ սենեակը, նա վերջին շնչումն էր. Սկըզբում նա չճանաչեց նրան. Մի բժիշկ և երկու կին խնամում էին նրան. Ցաւակի վրայ ամէն տեղ դրուած էին դոյլերով սառոյցներ և արհեստաշարժ ապխտակիզներ։

Ցաւակը ջուր էր թափած. երկու մամ վառւում էր սեղանի վրայ. Մահճակալի հետևում, փոքրիկ, ջլուռնայ օրրանի մէջ ճչում էր մանուկը և նրա ձայնի վրայ չարչարուղ մայրը, որ սառը դեղօրայքից դողդողում էր, թոյլ չարժում էր գործում։

Նա ծննդաբերութիւնից մեռու վեռս ստանալով, արիւնհոսութիւնն էր ննթակայ. Աբեան հետ հոսում էր և կեանքը. Չնայելով սառցին, չնայելով բժշկական օգնութիւնն, արիւնհոսութիւնն իւրն էր անում—մօտենում էր նրա մահուան ժամը։ Եւ նա ճանաչեց Ծակին և ուզում էր ձեռները բարձրացնել, բայց չկարողացաւ—այդքան թոյլ էին ձեռները, և նրա այտերից ոլոն ոլոն ցած գլորուեցան արտասուքի կաթիլները։

Ծակը վեր բնկաւ ծնգների վրայ նրա անկողնի մօտ և խելագարի պէս սկսաւ համբուրել նրա կախ ընկած ձեռքը. յետոյ կամաց կամաց նա դէմքը մօտեցրեց նրա հալ ու մաշ եղած դէմքին և այդ դէմքը ցնծուեց իր դէմքի հպումից։

Եւ ահա, ասես հեռուից լսեցին հատ ընդհատ ձայներ. «Ես կ'մահնեմ, սիրելիս, խոստացիր, որ մինչև վերջին շունչ փրկես կ'մնաս մօտս։ Ո՛չ, մի թողնիլ ինձ այժմ, մի թողնիլ ինձ այս վերջին ժամուս...»։

Ծակը համբուրեց նրա ճակատը, համբուրեց նրա մազերը։

Նա չչնջաց. «Մի անհանգստանալ, ես մօտդ կ'մնամ»։

Մի քանի րոպէ անցաւ, մինչև որ հիւանդը կարողացաւ չարունակել իր խօսքն—այնքան նա ճնշուած և թոյլ էր. «Սա քու զաւակդ է,—չարունակեց նա.—Երդուում եմ Աստուծու անունով, քոնն է, երդուում եմ հոգուս, երդուում եմ մահուանս ժամով։ Ես ոչդրէն չսիրեցի բացի քեզանից... Խոստացիր, որ անդ չես թողնիլ նրան...»։

Ծակն ուզեց իր ձեռքն առնել այդ խղճուկ, տառապալի, անարիւն մարմինը. Ոգեի խայթից և վշտի ծանրութիւնից ճնշուած, ասաց նա. «Երդում եմ, որ ես նրան կ'կրթեմ, կ'սիրեմ նրան։ Չեմ թողնիլ նրան»։ Այն ժամանակ հիւանդն ուզեց համբուրել Ծակին։ Անզօր լինելով գլուխը բարձրացնել, նա իր ժպտուն շրթունքները մեկնեց նրա կողմը։ Ծակը չասցրեց իր բերանը մօտեցնելու նրան և ընդունեց այդ թշուառ երկչոտ վաղաքչանքը։

Փոքր ինչ հանդստանալով, հիւանդը չարունակեց. «Տասն մի երեխին ընծա կ'նամնամ, թէ սիրտ սիրես նրան»։

Եւ Ծակը դնաց երեխին վերցնելու։ Նա երեխին դղուշութեամբ գրկից հիւանդի մահճի վրայ և երեխան դաղարեց լալուց։

—Մի չարժուիլ—չնջաց հիւանդը։

Եւ Ծակը մնաց անչարժ. Նա իր տաք ձեռների մէջ բռնած էր այն ձեռը, որ մահու դողից ծանրանում էր, ինչպէս որ փոքր ինչ առաջ բռնած էր ուրիշ ձեռք, որ զղայական դողով էր բռնուած։ Ժամանակ առ ժամանակ նա դադարողի նայում էր ժամացոյցին, հետևում էր նրա սլաքի չարժման, որ կէս գիշեր էր ցոյց տալիս, տալ մնկ, երկու։

Բժիշկը հեռացաւ։ Երկու կանայքը, որ նախ անկանի քայլերով մտն էին գալիս սենեակում, այժմ նիրհում էին ախոռի վրայ։ Երեխան քնած էր, մայրն աչքերը բաց, կարծես նոյնպէս քնած էր։

Խաչաձև գրուած վարագոյրների միջից ցոլաց գժգոյն արշալոյսը։

Ցանկարծ հիւանդը մեկնց ձեռներն այնպէս ոյժգ և բուռն չարժումով, որ քիչ էր մնում երեխին վայր ձգէր։ Բռնուցի նման մի բան լուսից. յետոյ, ինչպէս որ պատկած էր մէջքի վրայ, այնպէս էլ մնաց—անչարժ և անկենդան։

Սպասուհիները եկան և յայտնեցին, որ ամէն ինչ վերջացած է։

Նա վերջին անգամ նայեցաւ այդ կընոջ վրայ, որին սիրում էր, յետոյ նայեցաւ պատի ժամացոյցին և սև գրաչը տպին վազից փղոյ երեխան գրկին։

—

Նորատի կինն իր ամուսնու գնալուց յետոյ բաւական խաղաղ ապրում էր հասցնական առանձնատնակում. բայց յետոյ, տեսնելով, որ ամուսինը չէ չտապում, խիստ անհանգստացած վերադարձաւ դաշլիճ, թէև անվրդով կերպարանքով։ Մայրը նկատելով, որ նա մենակ է, հարցրեց.

—Ո՞ւր է ամուսինդ։

—Նա իր սենեակումն է, այս րոպէիս կ'գայ,—պատասխանեց նա։

Մի ժամ յետոյ Բէբուան, տեսնելով, որ իրեն սոիպզական հարցեր են տալիս, յայտնեց Ծակի ստացած նամակի պատմութիւնը և նրա վրդովմունքը. յայտնեց և իր երկիւղը։

Փոքր ինչ սպասեցին։ Հրաւիրեալները հեռացան. միայն ամենամօտիկ ազգականները մնացին։ Այս գիշերին արտասուաթոր հարսին անկողին դրին։ Բէբուայի մայրն ու երկու մօրաքոյրները նրա մօտ նստած, տխուր և լուռ ակնջ էին դնում նրա լացին... Հայրը գնաց ոստիկանապետի մօտ Ծակի մասին տեղեկութիւն հարցնելու։

Առաւօտեան ժամը հնդին թոյլ ոտնաձայն լսուեց միջանցքում. դուռը կամացուկ բացուեց և ներս մտաւ Ծակը։

Պատգամ գիւղացւոյ

Նամակ մը վերջերս գրուած հարց կուտայ թէ ինչպէ՞ս կրնայ գիւղացին ներկայ պարագաներուն տակ ապրիլ եւ ինչպէ՞ս կրնայ ան ապահովել իր ընտանիքին գոյութիւնը։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ազատիլ այն ահաւոր պարտքերէն որոնց տակ ինկած է ան։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ազատիլ այն ստրկական պայմաններէն որոնց մէջ կը գտնուի ան։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ազատիլ այն անտանելի հարկերէն որոնք կը ճնշեն զինք։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ազատիլ այն անարդարութիւններէն որոնք կը կրէ ան։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ազատիլ այն անտանելի վիճակէն որուն մէջ կը գտնուի ան։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ազատիլ այն ամէն չարիքներէն որոնք կը տանջեն զինք։

Այս հարցերուն պատասխանելու համար պէտք է նախ եւ առաջ ուսումնասիրել գիւղացիին վիճակը։ Պէտք է ուսումնասիրել անոր պատմական անցեալը, անոր ներկան եւ անոր ապագան։ Պէտք է ուսումնասիրել անոր տնտեսական, քաղաքական եւ հասարակական վիճակը։ Պէտք է ուսումնասիրել անոր կրթական, գաղափարական եւ բարոյական վիճակը։ Պէտք է ուսումնասիրել անոր ընտանեկան, ամուսնական եւ ազգային վիճակը։ Պէտք է ուսումնասիրել անոր հոգեբանական, ֆիզիոլոգիական եւ ֆիզիքական վիճակը։ Պէտք է ուսումնասիրել անոր ամէն կողմերը։

Ինչպէ՞ս կրնայ ան ազատիլ այն ամէն չարիքներէն որոնք կը տանջեն զինք։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ազատիլ այն ամէն չարիքներէն որոնք կը տանջեն զինք։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ազատիլ այն ամէն չարիքներէն որոնք կը տանջեն զինք։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ազատիլ այն ամէն չարիքներէն որոնք կը տանջեն զինք։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ազատիլ այն ամէն չարիքներէն որոնք կը տանջեն զինք

նների կարգում և այն՝ առաջին կարգում միշտ լեհ կամաւորներ էին տեսած։

Թէև Նապոլէօն Մեծի ս. Հելենէ կղզին աքսորուելովը լեհական յոյսերն էլ ցընդեցին, անհետացան, բայց ազգային այն բուռն խանդավառութիւնն և այն ընդհանուր չարժումը Նապոլէօնի չուրջն ազգային գրականութեան համար էլ ներշնչումների մշտահոս աղբիւր պէտք է լինէր։ Միցկևիչը, որ ծնուել է Վիտեպսկում, ռուսական Լիտուանիում, 1788-ին և վախճանուել է Կ. Պօլսում 1855-ին, լեհացի ազգային մեծ բանաստեղծ եղաւ, որ դարուս առաջին քառորդի մէջ Թարգման հանդիսացաւ իւր ազգն յուզող զգացմունքների, թողնելով այնպիսի երկեր, որոնք անմահացրին իրեն էլ, իւր ազգն էլ, իւր ազգի յոյսերն ու վշտերը, ակնկալութիւններն ու պատրանքները հաւատարապէս Միցկևիչը, որ 25 տարի Ֆրանսիայում ապրեց և 35 տարի Ֆրանսիական հողի մէջ թաղուած մնաց, պատճառ եղաւ իւր ազգի և Ֆրանսիայի մէջն միութեան կապն ամրելի գիտակցական զօնացումն։ Նրա գրուածները բացի Ֆրանսիրէնի թարգմանութիւնից, ինքն էլ տարիներով դասախօսութիւններ արաւ Ֆրանսիական համալսարանում և դրից Ֆրանսիական թերթերի և ամսագիրների մէջ։

Ինչպէս պատերազմի գաշտի վրայ, Նապոլէօնեան պատերազմներից յետոյ էլ Նապոլէօնի յիշատակին ամենից ամուր հաւատարիմ լեհերը մնացին։ Միցկևիչի գրուածներին նայելով, Նապոլէօն Մեծը, ինչպէս եւրոպական տանջուած ազգերի, նոյնպէս և լեհ ազգի փրկութեան համար մի երկնաւոր հրեշտակ էր, բայց իւր ժամանակակիցները չհասկացան նրան և հալածելով ի վերջոյ աքսորեցին, մահացրին նրան։ Պէտք է հասկանալ լեհական ազգային զգացմունքը, որ այսպիսի ծայրայեղութիւնների էր դիմում։ Միցկևիչն այնքան կապուած էր Նապոլէօնեան աւանդութիւն հետ, որ չատ զժգոհ չմնաց Նապոլէօն III-ի պետական հարուածը տեսնելով։ Սալաւում էր, միշտ մի բանի էր սպասում Նապոլէօնեան անունից, սպասում էր իւր չարչարուած, տանջուած ազգի օգտին։ Միցկևիչի գրուածների ազդեցութեան տակ էր, որ Նապոլէօն III կայսրը փորձեց Լեհաստանի համար մի բան անել։ Բայց «Աստուած չատ բարձր է, Ֆրանսիան չատ հեռու է», ասում են լեհերը։ Դէռ Ֆրանսիան չմիջամտած, ռուսները արեան հեղեղների մէջ խեղդեցին լեհական մի նոր չարժում Ալէքսանդր II-ի օրով, և Մուրաւեովը ձեռնարկեց գլուխ հանել Նիկոլայ Կայսրի գործը ջախջախելով լեհական ազգութիւնը։

Բայց և այնպէս, Մօնմօրանսիից մինչև Կրակով անցկալ չաբաթները լեհական մի նշոյլ էր լսում, որ սկսում և վերջանում էր այս պարզ բառերով «Ոչ, Լեհաստանը դեռ չէ մեռած»։ Այս երգով 1855-ին լեհ աքսորեալները Միցկևիչի մարմինը Կ. Պօլսից Մօնմօրանսի փոխադրեցին և թաղեցին այնտեղի գերեզմանատան «լեհական թաղի» մէջ, և նոյն երգն անցկալ չաբաթները հարիւր հազար լեհեր Կրակովումն էին երգում իրենց մեծանուն բանաստեղծի ոսկորները տեղաւորելով լեհ թագաւորների և քաջերին յատկացրած հնչակաւոր դամբարանի մէջ։

Այս հանդէսի նկարագրութիւնը Temps»-ի թղթակիցն անգլին հետևեալով հաղորդում է, որ տեղի սղութեան պատճառով չենք կարող բերել այստեղ։

ԽԱՌՆԱԼՈՒԻՐԵՐ

(Մեր երկրի կեանքից)

Վոլգայի նաւ.—Բանա գիւղից (Ղազախի գաւառում) այս օրերս մի երիտասարդ գնում է սարը, որ գիւղից կէս օրուայ ճանապարհ է, որտեղ իրենց անասուններն են լինում ամառ ժամանակ։ Երիտասարդը մի խոզի գանէ մարթում իրենց ճաչակի համեմատ չմնում, վերցնում և գիւղը վերադառնում։ Նոյն գիշերը գնում իւր սիրուհու մօտ, ի հարկէ պաչարը հետն առնելով։ Վերադարձի ժամի մօտ 10—11-ին վերադառնում է նոյն տանտէրը, տեսնում է իւր կնոջ մօտ իրենց հարևանի տղան ընդունելի նստած քէֆ են անում։ Տանտէրն, առանց մի բառ անդամ բերնից բաց թողնելու, չտապում է դուրս գնալ և իւր տնից դրսի կողմից դուռը փակելով, իսկոյն գնում է իւր հարևանի տղայն խնց տալու, թէ այս ինչ մարդը եկել է իւր կնոջ մօտ, ինքը դուռը կողպել է նրանց ներսը թողել և խնդրում է, որ հարևանի տղան գնայ դրան մօտ նստի, որ սիրահարը չփախչէ, իսկ ինքը գնում է վիզլական գատաւորին խնց տալու։

Հարևանի տղան, որ սիրահարի ընկերն է լինում, գալիս է դուռը բացնում, կանանաւորին դուրս թողում, դուռը դրսի կողմից զարձեալ փակում ինչպէս որ փակած էր և ինքը զարձեալ գնում իւր տուն իբր և թէ ոչինչ ինքը այդ բանին տեղեակ չէ։

Փոքր ժամանակից յետոյ, գիւղի տանտէրը և ուրիշ չատ ժողովուրդ չրջապատում են տան չորքը, որպէս զի սիրահարին իւր արժանի պատիժը տան։ Պահին այն է, որ երկու օր գոմում կրպահեն, մի 2—3 ր. կառնեն իրենց օգին և 2 օրից յետոյ բաց կը թողնեն և ուրիշ ոչինչ։ Բայց ոչքան են զարմանում նրանք, որ դուռը բաց անելով տեսնում են, որ սիրահար չկայ և տանը միայն կինն է։ Կնոջից հարցնում են՝ ուր է այն տղան, կինը պատասխանում է՝ «ինչ տղայ, ինչ էք ասում, երադով էք ընկել ինչ է»։ Խեղճ ամուսինը չատարած է մնում և կասկածում է, թէ չլինի իսկապէս ինքն երազով էր ընկել։

Այսպիսի դէպքեր չատ են պատահում այս գիւղում։

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Հէ-պեռայէ գորճաչուռ-ԼԷ-Նէյ)

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 յունիս. — Օրէնքներ են հրատարակուած՝ Սախալինում եկեղեցական վեց ծուխ հիմնելու, շուրջամուրեան շրջանում ակցիզային վարչութիւն հիմնելու և Թուրքեստանի ակցիզային վարչութեան միջոցները շատացնելու, արդիւնաբերական ուսումնարանների դասագրքերի և ձեռնարկների համար մրցանակ նշանակելու մասին և այլն։

Կանանց արհեստագիտական կրթութեանը նպաստող ընկերութիւնն այս աշնանը կանանց աշխատանքին վերաբերեալ նորագոյն կատարելագործուած իրերի և գիւտերի մասին դասախօսութիւններ է սարքում։

Պետերբուրգի շրջակայքում մտադրութիւն կայ թուչնաբուծութեան գործնական ուսումնարան բանալու։

Մայրաքաղաքի թերթերը հետաքրքիր մանրամասնութիւններ են հաղորդում Ռուսիայում մրցուելիք հացահատիկների առևտրական տեսչութեան մասին։

Լրագիրների ստացած տեղեկութիւններին նայելով, շուտով Ռուսիա կը գալ Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի անդամ Ֆերվալ-Բէաշը, որ շատ անգամ արտայայտել է իւր համակրանքը դէպի Ռուսիան։ Նա մտադիր է այցելել Պետերբուրգը, Մօսկուան, Նիժնիյ-Նովգորոդը և Օդեսսան։

«Нов.»-ին հաղորդում են, որ Մէքքայում խոլերայով հիւանդանալու մի քանի դէպքեր են եղել։

ԱԹԷՆՔ.—Հաւանական են համարում, որ Յունաստանի և Սերբիայի մէջև, Մակեդոնիայում Բուլղարիայի չանքերին դիմադրելու նպատակով, կարող է համաձայնութիւն կայանալ։ Ասում են Աւստրիան աշխատում է քանդել այդ բանը։

ԲԵՐԼԻՆ.—Գէլզէնկիրխէնում տեղական հանքային հորերից մինում պալթուցիկ դազի բռնկումն առաջացաւ, որի ժամանակ 9 հոգի սպանուեցան և 2 հոգի ծանր վիրաւորուեցան։

ՊԱՐԻԶ.—Պատգամաւորների ժողովը Սէնտ-Էդէնում հանքային հորի մէջ առաջացած բռնկումից վնասուածների օգտին 200,000 ֆրանկի մի փոխառութիւն քուէարկեց։

ՄԱԴՐԻԴ.—Խօլերան վալէնցիա գաւառում սաստկանում է։ Երէկ հիւանդանալու 43 և մահուան 22 դէպք եղաւ։

ԼՕՆԴՕՆ. — Անգլիական բանկը դիսկօնտը 4-ից 5%-ի բարձրացրեց։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Երեւելութիւն Թիֆլիսի և Վլադիկաւկազի միջև մինչև Նոյեմբերի 1-ը։

—

Թիֆլիսից գնում են՝
Վլադիկաւկազից դուրս են դալիս

Ընդ հոդուածդ ունեցող փակ կառքերը, առ. 7 ժամին. դիշերում է Պուդաւը կայարանում և միւս օրը երեկոյեան ժամը 5-ին հասնում է Վլադիկաւկազ։ Նոյնպէս Թիֆլիսից գնում է առաւօտեան ժամը 9-ին, դիշերում է Մլիքում և միւս օրը երեկոյեան ժամը 8-ին հասնում է Վլադիկաւկազ։ Վ ե ց հ ո գ ո ւ ա ծ դ ունեցող օմնիբուսները՝ գնում են Էջմիածին ժամը 4-ին, և առանց դիշերելու կայարաններում, միւս օրը երեկ. ժամը 8-ին հասնում են Վլադիկաւկազ։ Երկրորդ անդամ դուրս է դալիս երեկ. ժամը 5-ին և նոյնպէս առանց դիշերելու միւս օրը երեկ. 8 ժամին հասնում է Վլադիկաւկազ։

Ընդ հոդուածդ ունեցող փակ կառքերը առաւօտեան ժամը 7-ին դիշերում է, Պատահաւը կայարանում և միւս օրը երեկոյեան ժամը 6-ին հասնում է Թիֆլիս։ Միևնոյն դուրս է դալիս առաւօտեան 9 ժամին, դիշերում է Մլիքում և միւս օրը երեկոյեան 8 ժամին հասնում է Թիֆլիս։

Վ ե ց հ ո գ ո ւ ա ծ դ ունեցող օմնիբուսը երեկոյեան ժամը 4-ին, գիշերը չէ կանգ առնում և միւս օրը երեկոյեան 7 ժամին հասնում է Թիֆլիս, միևնոյն դուրս է դալիս երեկոյեան 5 ժամին, առանց գիշերելու, միւս օրը երեկոյեան 5 ժամին 50 ր. հասնում է Թիֆլիս։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԱՅՈՑ ԾԽԱԿԱՆ ԵՐԿՍԵՒ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ Հոգաբարձութիւնը հրաւիրում է մի ուսուցիչ Հայոց լեզուի և Քահանայութեան շաբաթական 24—30 դասով, կիրակի և տօն օրերը եկեղեցում երգելու, տարեկան 500 ր. ռոճիկով։ Յանկացողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով.

Пятигорскъ
Армянскому священнику Абраму Шхиньянцъ 4—3

РОДИЛЬНЫЙ ПРІЮТЪ
акушерки
С. ЗАНОСОМЪ
Солодаки, Садовая ул., д. № 42
Пріемъ беременныхъ и рожениць во всякое время.

ԾՆՆԴԱՐԱՆ
ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
ՍՕՖԻԱ ԽԱՉԱՆԵՑԱՆԻ
Մօլօկան, Սադովայա փողոց, տ. №42.

Թէ ցերեկուայ և թէ գիշերուայ ամենայն ժամանակ՝ ընդունում են յղիներ և երկունքով ընկնածներ (յատկապէս որոնք բնաւորում են մանկաբարձուհու հակազդեցութեան տակ. սրտում է նրանց նա, ապիտակիզէն և կեռակուր։

Մինդի և ծնդին հետևորդ չրջանի խնամատարութեան համար վճարում են՝ 50 րուբլի—առանձին սենեակում և 10-ից մինչև 30 րուբլի—ընդհանուր սենեակներում։

42—30

Մարմնի բրանելու, առաւելապէս ձեռքի մատները, առաջին առնելու համար իւր յայտակութեամբը յայտնի

ԳԱԼՄԱՆԻՆԸ

Վաճառւում է Եւրոպայի ամենաշքանաւոր քաղաքների և պետութեան բոլոր քաղաքների դեղատներում և դեղավաճառների մօտ։ Գլխաւոր պահեստը գտնւում է Վարշաւայ հնարոցի, դեղատնանոցի, ֆարմացիայի մանգիստր Վ. Կոպինսկու մօտ, Էլէքտորալնայա փ. տղց № 39։ Մեծ արկղ Գալմանինը Վարշաւում արժէ 50 կոպ., փոքրը 30 կոպ.։

Կեղծիքից պէտք է զգուշանալ և պահանջել, որ ամեն մի արկղիկի հետ լինի գործածութեան բացատրութիւնը և Պարիզի ցուցահանդեսի շքեղ քաղրամը։

(Ц. 26788) 10—1

ВЕНЦЕЛЬ. МОЛОЧНАЯ МУКА ГЕРИХЪ НЕСТЛЕ

ՆԵՍՏԼԷԻ ԿԱԹՆԱՅԻՆ ԱԼԻՒՐ. գինն է 1 ր.

Ծծկի երեխաներին սնուցանելու համար

Մայրական կաթի տեղ գործածելու համար մինչև այժմ հնարուած միջոցներից ամենալաւն է։ Դա սննդարար է և դիւրամարս։

ՆԵՍՏԼԷԻ ՅԱՄԱՔԱՅՐԱՆ ԿԱԹ. գինը 85 կ։

Վաճառւում է բոլոր դեղատներում, դեղավաճառանոցներում և մանրավաճառների մօտ։

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԷՊՕՆ Պետերբուրգ, Եկատերինհոֆի փր. № 26. Մօսկուա, Կարետնայա Սադովայա, տուն Մալիսինսկի

ԱԼ. ՎԵՆՑԵԼԻ ՄՕՏ

Թիֆլիսում—Կովկասեան դեղատնային ապրանքների Ընկերութեան, դեղավաճ., և Ծուբինովի մօտ։

ԲՈԼՈՐ ՌՈՒՍԻԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ՄԻԱԿ ԳՈՐԾԱԿԱԼ Alexandre Wenzel

Պատիւ ունիմ հասարակութեան հաղորդելու, որ ես պատասխանատու եմ միայն այն տուփերի համար, որոնց վրայ կպցուցած կինեք և Ալէքսանդր Վինցէլի՝ ամբողջ Ռուսիայի համար իմ միակ գործակալի ստորագրութիւնը կայ։

ՀԷՆՐԻԽ ՆԵՍՏԼԻ, ՎԻՎԼԻՑՈՒՄ (Զուիցերիա)։

(М.) 6—2

Ռուսիայում թոյլատրուած, Պարիզի դեղապարի

ՇԱՊԱՏՕԻ ՊԵՊՏՕՆԻ ԳԻՆԻ
(VIN DE PEPTONE CHAPOTEAUT)

Գործածան, դրոշմ։ Այդ պեպտօնը տաւարի միս է, աչխարի պեպսինով եփած, որը պատրաստ է մարսելու և արեան շրջանը մտնելու համար։ Նրանով կարելի է կերակրել ուխտաւորին, ուղղայոդ և ռախիտ ունեցող անձերին, նոյնպէս ախորժակ չունեցողներին, կերակուրից զզուողներին և որ և է կերակուր մարսել չկարացող հիւանդներին։ Շապատէ պեպտօնից, պատրաստած գինին մի բաժակ մէջ պարունակում է Բօրդօի համար 10 գրամմ եփած տաւարի միս։ Բժիշկները երկար ամիսների ընթացքում ծանր հիւանդներին կերակրում են մաքուր պեպտօնով, փոշիացրած կամ հեղուկ րուլեթամբ տալով հիւանդին խմելու կամ կլիստերով։

Գլխաւոր պահեստն է Ռուսիայի գլխաւոր դեղատներում։

15—14

ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼ ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼ

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Ն. Ի. ՌՈԶԱՐՋԵՍԱՆՑԻ

Առաջարկում եմ պ.պ. սիրողներին լաւ ծխախոտ և պապիրոս իմ գործարանից, ուր պահեստում կայ թիւրքական և տեղական արդիւնաբերութեան գերազանց յատկութեան թարմ ծխախոտ։ Պատուէրները կատարւում են ճշդութեամբ և գործածողների ճաշակի համեմատ։ Մագազինում կայ ծխախոտ գործածելու ամենալաւ գործիքներ և նիւթեր։ Գործարանի գլխաւոր խանութը գտնւում է Վլօրցովայա փողոցում, ազնուականների Հողային բանկի (նախկին Սրծրուևու) տանը։

X—10

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 20-го Іюня 1890 г. Խմբագիր հրատարակիչ Տպարան Типографія конторы газеты Кавказъ, Гол. пр., д Читахова.